

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС (НА ПРИКЛАДІ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ)

Болдирєва Д. О.

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Науковий керівник – канд. пед. наук, доц. Лисичарова Г. О.*

Запорукою успішного розвитку сучасного суспільства є висока якість освіти. Для якості освітньої системи визначальними є показники освіченості випускників закладів середньої освіти. Академічна доброчесність – важлива ланка як в навчанні кожного учня, так й індикатор якості освіти країни.

Академічна доброчесність (далі – АД) – це комплекс правил, яких мають притримуватися усі учасники освітнього процесу у навчанні, викладанні, провадженні наукової/творчої діяльності задля якісних результатів навчання та забезпеченні довіри до наукових/творчих досягнень. Стаття 42 Закону України «Про освіту» [1] передбачає обов'язкове дотримання комплексу доброчесних норм, спрямованих на утримання академічного авторитету науки, наукових та творчих досягнень. Згідно цього закону принципів академічної доброчесності повинен дотримуватися обов'язково кожен учасник начального процесу. В контексті середньої освіти – як учні, так і вчителі у рівній мірі.

Стаття 15 Закону України «Про повну загальну середню освіту» стверджує, що виховний процес має спрямовуватися на формування АД та нетерпимості до її порушення [2].

З метою визначення стану дотримання вимог до освітнього процесу та планування заходів з формування АД на уроках географії було проведено педагогічний експеримент.

Проведення педагогічного експерименту відбувалося у чотирьох етапах: підготовчий, дослідницький (констатувальний, формувальний, контрольний), обробка даних дослідження, узагальнення і формулювання висновків (табл. 1).

На початку педагогічного експерименту було проведено анкетування учнів 9-10-х класів з метою визначення ступеню розуміння здобувачами освіти неприйнятності порушення принципів

АД у освітньому процесі. Анкетуванню передувала коротка бесіда про основні риси таких понять, як «академічна доброчесність» та «плагіат».

Таблиця 1

Структура експериментальної роботи дослідження

Етап	Цілі	Завдання	Метод
I. Підготовчий	Визначення стану вивченості теми дослідження	1) Поставити проблему дослідження, виявити її актуальність; 2) визначити предмет і об'єкт дослідження; 3) визначити цілі і завдання.	Аналіз літературних джерел
II. Дослідницький			
1. Констатувальний	Визначення вихідних даних подальшого дослідження	1) Вивчити та проаналізувати: <ul style="list-style-type: none"> • нормативно-правові документи; • методики навчання, виховання і розвитку учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей; 	Опрацювання і аналіз літературних джерел
		<ul style="list-style-type: none"> • науково-педагогічний досвід у розробці заходів з АД; 2) узагальнення досвіду підготовки вчителів до запровадження АД в навчанні.	
2. Формувальний	Вивчення процесу проведення експерименту	1) Вибрати потрібну кількість експериментальних об'єктів (класів, учнів); 2) визначити тривалість експерименту;	Комплекс методів навчання, що реалізують принципи АД в освіт-

		<p>3) визначити зміни об'єктів під впливом педагогічних дій;</p> <p>4) розробити змістове наповнення уроків географії;</p> <p>5) підготувати розробки уроків, практичних робіт і проєктів, самостійної і підсумкової роботи з АД на уроках географії.</p>	<p>ній діяльності. Діагностика та визначення досягнутого рівня знань, умінь та навичок з АД</p>
3. Контрольний	Порівняння отриманих результатів	<p>1) Оцінити стан реалізації програми дослідження;</p> <p>2) вимірювання проміжних (поточних) результатів навчання учнів;</p> <p>3) за необхідністю коригування впровадження принципів АД в експериментальному класі;</p> <p>4) здійснити підсумковий контрольний зріз знань учнів</p>	Контроль досягнень
III. Обробка даних дослідження	Ведення розрахунків з метою узагальнення	<p>1) Обробка результатів контрольного етапу;</p> <p>2) аналіз даних про витрати часу, зусиль;</p> <p>3) порівняння результатів експериментальних і контрольних класів</p>	Статистичний
IV. Узагальнення і формування висновків	Узагальнення, оформлення результатів	Описати результати проведення експерименту	Математичний і графічний

Із аналізу відповідей на запитання, що покликані з'ясувати особисте ставлення учнів до списування, стало очевидним, що практично кожен учень списує, проте виявлено розбіжності у ставленні до цього процесу. Більшість тих учнів, що вважають списування нормою в навчанні, зазначають кілька причин: 1) відсутність заходів по запобіганню списування з боку вчителів; 2) стереотип про те, що «всі списують, і це норма»; 3) в школі немає дієвого покарання за списування; 4) списати стало легко з появою різноманітних гаджетів (смартфонів, мікронавушників, смарт-годинників, планшетів).

Проаналізувавши відповіді учнів на питання «Що спонукало Вас до подібних дій?» можемо припустити, що в підґрунті цих порушень можуть лежати як застарілі методи викладання або неякісний особистісно-орієнтований підхід (орієнтація вчителів лише на сильних учнів), так і втрата мотивації до навчання самих здобувачів освіти, відсутність у навчанні особистої системності, роботи над помилками.

В ході наступного етапу педагогічного експерименту мали на меті певною мірою узагальнити та перейняти досвід вчительства з формування АД в здобувачів освіти (учнів), та спробувати створити дієвий алгоритм запобігання випадкам недоброчесності й впровадження АД в освітній процес. Для цього на Facebook в групах «Уміти вчити: спільнота освітян» та «Географія.UA» було розміщено анкети, на запитання яких відповіло 292 працівника освітніх закладів (95,9% – комунальні) з 24 областей України. Опитані педпрацівники займають найрізноманітніші посади та найбільша частка – вчителі географії.

З випадками порушення АД серед здобувачів освіти стикалися усі опитані освітяни незалежно від посади та шкільного предмету, який ними викладається. Що стосується географії, то АД найчастіше порушують шляхом копіювання відповідей одне в одного (списування) – 77,6% та використання гаджетів, не передбачених освітнім процесом – 70,7%, рідше – відповіді із збірників готових домашніх завдань (ГДЗ) – 48,3% та застосування шпаргалок – 22,4%. 24,1% вчителів вказали, що зіштовхувалися з виконанням робіт на замовлення.

Важливо було з'ясувати, яким чином освітяни виявляють

факт списування (у % до тих, хто відповів): виявлення списаної роботи неозброєним оком – 64,9%, знаходження збігів серед виконаних робіт – 59,8%, прохання переказати/ пояснити/ відтворити написане – 57%, перевірка роботи на плагіат – 11%.

Беручи до уваги відповіді саме вчителів географії, то 58,6% опитаних жодного разу не використовували сервіси перевірки на плагіат. Серед вказаних у тестуванні сервісів найбільше користуються попитом такі: advego.com, antiplagiat.ru, text.ru, [Unicheck](http://Unicheck.com).

Подібно більшості респондентів-вчителів з інших предметів, вчителі географії при виявленні недоброчесної (списаної) роботи знижують оцінку/ не оцінюють таку роботу. Лише 2,6% педагогів вказали, що оцінюватимуть нечесну роботу згідно критеріїв подібно і до решти робіт.

Анкетування охопило такі різновиди академічної недоброчесності як хабарництво та необ'єктивне оцінювання, які стосуються безпосередньо самого вчителя. 58,8% опитаних вчителів запевняють, що оцінку можна підвищити у вигляді заохочення. На початку педагогічної кар'єри, за браком досвіду, вдавалися до необ'єктивного оцінювання 16,7% опитаних освітян; оцінювання не за критеріями мали місце в професійній діяльності 29,9% опитаних (в т. ч. вчителів зі стажем 20 років і більше); 37,1% – оцінюють об'єктивно, виключно за критеріями; 20,3% – зізналися, що їм за оцінки пропонували хабар.

Питання анкети про методи роботи та заходи, здатні запобігти академічній недоброчесності серед учнів було відкритим, тому з огляду на подані розгорнуті відповіді сформовано перелік найефективніших як для очної, так і для дистанційної форм навчання методів формування АД.

Під час формувального експерименту важливим завданням було спланувати та провести уроки географії таким чином, аби наскрізною темою була доброчесність та плагіат. За календарно-тематичним плануванням обрали тему «Вторинний сектор економіки Європи» (10 клас). На кожному уроці наряду з ознайомленням власне з галузями вторинного сектору Європи наводилися приклади порушення доброчесності в галузях автомобілебудування, контрафакт у хімічній промисловості (парфуми, косметика тощо), у легкій та харчовій промисловості. Учням цікаво було дізнатися про

музей «Плагіаріус» у Німеччині та навіть існування однойменної антипремії за найзухваліші підробки.

Для перевірки дотримання учнями принципів АД було запропоновано написати есе з чотирьох тем на вибір. Учні контрольного та експериментального класів були по-різному вмотивовані до написання такого типу робіт. Це проілюстрували отримані результати в ході аналізу зданих есе.

В експериментальному класі анкетуванню передували: бесіда про АД; урок на тему «Європа: Вторинний сектор економіки» з елементами ознайомлення з АД; проведення тематичної контрольної роботи з теми «Загальна характеристика Європи» з перевіркою учнівських відповідей на плагіат; написання есе/рефератів з їхньою перевіркою на плагіат. Тому в експериментальному класі вже в певній мірі сформовано поняття АД.

Контрольний клас не мав чіткого уявлення про АД. Необізнаність в такому питанні значно вплинула на результати перевірки зданих есе на плагіат.

Зіставляючи дані вихідного і проміжних діагностичних зрізів, можемо констатувати, що більшість учнів колективу експериментальної групи в ході дослідно-експериментальної роботи суттєво розширили і збагатили свою базу теоретичних знань, про що свідчить динаміка зрушень у показниках рівня сформованості даної якості освіти, якою є АД. Отже, під впливом проведеної дослідно-експериментальної роботи на уроках географії сформувалася система знань, вмій та навичок організації освітнього процесу за принципами дотримання АД, яка може успішно функціонувати в реальних педагогічних умовах.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. №463-IX // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>